

278.

Na osnovu člana 14 stav 5 Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG”, br. 30/12), uz saglasnost Ministarstva saobraćaja i pomorstva, Agencija za civilno vazduhoplovstvo donijela je

**PRAVILNIK
O USLOVIMA ZA UPOTREBU SISTEMA BESPILOTNIH VAZDUHOPLOVA I VAZDUHOPLOVNIH MODELA**

Predmet i primjena

Član 1

- (1) Ovim pravilnikom utvrđuju se uslovi za sigurnu upotrebu sistema bespilotnih vazduhoplova i vazduhoplovnih modela operativne mase do i uključujući 20 kg, koji se koriste u Crnoj Gori, kao i uslovi koje mora da ispunjava lice koje upravlja sistemom bespilotnih vazduhoplova i vazduhoplovnim modelom.
- (2) Odredbe ovog pravilnika ne primjenjuju se na sisteme bespilotnih vazduhoplova:
- 1) kada se koriste za operativne potrebe organa državne uprave nadležnih za poslove odbrane, unutrašnjih poslova i carine, osim odredbi čl. 10, 11 i 12 ovog pravilnika, ako se aktivnosti izvode po postupcima i pravilima za opšti vazdušni saobraćaj (GAT) unutar vazdušnog prostora Crne Gore i vazdušnog prostora koji je međunarodnim ugovorom dodijeljen u nadležnost Crnoj Gori,
 - 2) koji ne mogu da postignu kinetičku energiju veću od 79 J, ili čija je operativna masa manja od 0,5 kg ako njihova maksimalna brzina ne prelazi 20 m/s i koji dostižu maksimalni dolet do 15m i maksimalnu visinu do 10m
 - 3) kada se koriste u zatvorenom prostoru.

Značenje izraza

Član 2

Izrazi upotrijebljeni u ovom pravilniku imaju sljedeća značenja:

- 1) **bespilotni vazduhoplov** je vazduhoplov namijenjen izvođenju letova bez pilota u vazduhoplovu, kojim se upravlja daljinski ili je programiran i autonoman;
- 2) **let unutar vidnog polja** je let sistema bespilotnog vazduhoplova, pri čemu je lice koje upravlja sistemom bespilotnog vazduhoplova neprekidno u vizuelnom kontaktu sa bespilotnim vazduhoplovom bez korišćenja optičkih ili elektronskih pomagala, ne uključujući sočiva ili korektivne naočare;
- 3) **letačke operacije** su operacije sistemom bespilotnog vazduhoplova, bez obzira da li se izvode uz naknadu ili ne, a u kojima se bespilotni vazduhoplov koristi za potrebe pružanja usluga iz vazduha (npr. snimanje iz vazduha, oglašavanje iz vazduha, nadzor iz vazduha, protivpožarna zaštita, pokretanje lavina, naučno istraživački letovi, letovi za potrebe medija, posebnih događaja, vazduhoplovnih priredbi, takmičarskih letova i slično);
- 4) **rukovalac sistemom bespilotnog vazduhoplova** je lice koje upravlja sistemom bespilotnog vazduhoplova, koji se smatra vođom vazduhoplova (u daljem tekstu: rukovalac);
- 5) **operativna masa bespilotnog vazduhoplova** je ukupna masa bespilotnog vazduhoplova u trenutku polijetanja;
- 6) **operator sistema bespilotnog vazduhoplova** je fizičko ili pravno lice, odnosno državni organ koji izvodi letačke operacije bespilotnim vazduhoplovom;
- 7) **područje letenja** je vazdušni prostor unutar kojeg se izvodi let bespilotnog vazduhoplova;

- 8) **pomoćni privredni objekti su** staje, deponije, ambari, skladišta i slično;
- 9) **pridruženi posmatrač je** lice koje asistira (pomaže) rukovaocu u izvođenju letova sistemom bespilotnog vazduhoplova, kada rukovalac upravlja bespilotnim vazduhoplovom koristeći sistem za prikaz pogleda iz vazduhoplova (FPV);
- 10) **skup ljudi su** ljudi okupljeni na određenom prostoru sa ciljem prisustvovanja ili učestvovanja u organizovanom događaju (npr. koncert, vjenčanje, priredba, proslava, demonstracije itd.) ili korišćenje zajedničkih sadržaja (npr. plaže, zabavni park, itd.);
- 11) **sportsko rekreativno letenje je** letenje koje se izvodi isključivo vazduhoplovnim modelima;
- 12) **sistem bespilotnog vazduhoplova-UAS** (Unmanned aerial system) je sistem namijenjen izvođenju letova vazduhoplovom bez pilota kojim se daljinski upravlja ili je programiran i autonoman i sastoji se od bespilotnog vazduhoplova i drugih komponenti za upravljanje ili programiranje neophodnih za kontrolu bespilotnog vazduhoplova, od strane jednog ili više lica;
- 13) **vazduhoplovni model** je bespilotni vazduhoplov isključivo namijenjen za potrebe rekreacije i sporta;
- 14) **globalni navigacioni satelitski sistemi (GNSS)** je globalni navigacioni sistem pomoću kojeg prijemnik određuje svoju geografsku poziciju koristeći vremenske i pozicijske podatke primljene od satelita;
- 15) **sistem za prikaz pogleda iz vazduhoplova (FPV)** je sistem koji pomoću kamere ugrađene u vazduhoplov i prikazanog uređaja na zemlji omogućava rukovaocu prikaz pogleda iz vazduhoplova.

Klasifikacija bespilotnih vazduhoplova kojima se izvode letačke operacije

Član 3

Bespilotni vazduhoplovi kojima se izvode letačke operacije zavisno od njihove operativne mase, mogu biti bespilotni vazduhoplovi:

- 1) Klase 5: do 5 kilograma;
- 2) Klase 10: od 5 kilograma do 10 kilograma;
- 3) Klase 20: od 10 kilograma do i uključujući 20 kilograma.

Klasifikacija područja letenja

Član 4

Područja letenja, u zavisnosti od izgrađenosti, naseljenosti i prisutnosti ljudi, dijele se na sljedeće klase:

- 1) **Klasa I** je neizgrađeno područje u kojem nema izdignutih građevina ili objekata i u kojem nema ljudi, osim rukovaoca i osoblja koje je potrebno za letenje;
- 2) **Klasa II** je izgrađeno nenaseljeno područje u kojem postoje pomoćni privredni objekti ili građevine koje nijesu namijenjene za boravak ljudi, u kojem nema ljudi, osim rukovaoca i osoblja koje je potrebno za letenje, u kojem je dozvoljen samo povremeni prolazak, bez zadržavanja ljudi kroz područje (biciklisti, šetači i sl.);
- 3) **Klasa III** je naseljeno područje u kojem postoje građevine ili objekti primarno namijenjeni za stanovanje, poslovanje ili rekreaciju (stambene zgrade, stambene kuće, škole, kancelarije, sportski tereni, parkovi i sl.);
- 4) **Klasa IV** je područje uskih urbanih zona (centar grada, naselja, itd.).

Kategorizacija letačkih operacija

Član 5

- (1) Kategorija letačkih operacija određuje se na osnovu nivoa rizika koji njihovo izvođenje predstavlja za okolinu, u skladu sa Prilogom 1 ovog pravilnika.
- (2) Izuzetno od stava 1 ovog člana, letenje iznad skupa ljudi ili iznad industrijskog područja u kojem usljed pada bespilotnog vazduhoplova postoji mogućnost zapaljenja ili eksplozije smatra se izvođenjem letačkih operacija kategorije D.

Letenje vazduhoplovnim modelom

Član 6

Letenje vazduhoplovnim modelom može da se izvodi samo u područjima letenja Klase I i Klase II.

Obavezno osiguranje

Član 7

- (1) Operator sistema bespilotnog vazduhoplova dužan je da ima ugovor o osiguranju od odgovornosti za štetu koju upotrebom sistema bespilotnog vazduhoplova pričini trećim licima, u skladu sa zakonom kojim je uređeno obavezno osiguranje u saobraćaju.
- (2) Izuzetno od stava 1 ovog člana, za letenje vazduhoplovnim modelom, vlasnik mora da ima ugovor o osiguranju u skladu sa zakonom kojim je uređeno obavezno osiguranje u saobraćaju, ako je to primjenljivo.

Korišćenje radio-frekvencija

Član 8

Tokom upotrebe sistema bespilotnih vazduhoplova i vazduhoplovnih modela operator sistema bespilotnog vazduhoplova i vlasnik vazduhoplovnog modela mogu da koriste radio-frekvencije u skladu sa zakonom kojim su uređene elektronske komunikacije i moraju da imaju odobrenje za korišćenje radio frekvencijskog spektra u skladu sa zakonom kojim su uređene elektronske komunikacije, ako je to primjenljivo.

Označavanje i evidencija bespilotnog vazduhoplova

Član 9

- (1) Bespilotni vazduhoplov koji se koristi za izvođenje letačkih operacija kao i vazduhoplovni model operativne mase veće od 5 kg mora biti označen identifikacionom nezapaljivom pločicom.
- (2) Izuzetno od stava 1 ovog člana, bespilotni vazduhoplov operativne mase manje od 5 kg, koji se koriste u letačkim operacijama, može da se označi identifikacionom naljepnicom.
- (3) Označavanje bespilotnog vazduhoplova koji se koristi za izvođenje letačkih operacija vrši operator bespilotnog vazduhoplova, a označavanje vazduhoplovnog modela vrši vlasnik vazduhoplovnog modela.
- (4) Identifikaciona nezapaljiva pločica ili naljepnica sadrži:
 - 1) identifikacijsku oznaku bespilotnog vazduhoplova u skladu sa st. 7 i 8 ovog člana;
 - 2) ime, adresu i informacije za kontakt operatora ili vlasnika iz stava 3 ovog člana.
- (5) Identifikaciona nezapaljiva pločica ili naljepnica mora da bude odgovarajuće veličine koja omogućava jasnu identifikaciju i dugotrajno pričvršćena na bespilotni vazduhoplov.
- (6) Operator sistema bespilotnog vazduhoplova u letačkim operacijama ili vlasnik vazduhoplovnog modela dužan je da zamijeni identifikacionu nezapaljivu pločicu ili naljepnicu, u slučaju promjene podataka iz stava 4 ovog člana, ako se ona ošteti do neprepoznatljivosti ili izgubi.

- (7) Identifikacionu oznaku za bespilotni vazduhoplov koji se koristi za izvođenje letačkih operacija kategorije D dodjeljuje Agencija za civilno vazduhoplovstvo (u daljem tekstu: Agencija).
- (8) Identifikacionu oznaku za vazduhoplovni model određuje vlasnik, odnosno operator bespilotnog vazduhoplova, koji se koristi za izvođenje letačkih operacija kategorije A, B i C, tako da ne može da počinje sa velikim slovom latinice „D“;
- (9) Sistemi bespilotnih vazduhoplova upisuju se u Evidenciju sistema bespilotnih vazduhoplova koju vodi Agencija.

Shodna primjena pravila letenja

Član 10

Na način, pravila i postupke letenja bespilotnog vazduhoplova, shodno se primjenjuju odredbe propisa kojima su uređeni način, pravila i postupci letenja vazduhoplova, kao i odredbe propisa kojima je uređeno korišćenje vazdušnog prostora Crne Gore.

Opšti uslovi za letenje bespilotnih vazduhoplova

Član 11

- (1) Rukovalac mora da obezbijedi da se let bespilotnog vazduhoplova izvodi na način da ne predstavlja opasnost po život, zdravlje ili imovinu ljudi zbog udara ili gubitka kontrole nad sistemom bespilotnog vazduhoplova i da ne ugrožava ili ne ometa javni red i mir.
- (2) Rukovalac je dužan da:
 - 1) obezbijedi da se let bespilotnog vazduhoplova izvodi danju;
 - 2) prije leta utvrdi ispravnost sistema bespilotnog vazduhoplova;
 - 3) prikupi sve potrebne informacije za planirani let i utvrdi da meteorološki i ostali uslovi u području letenja obezbjeđuju sigurno izvođenje leta;
 - 4) obezbijedi da je sva oprema ili teret na bespilotnom vazduhoplovu odgovarajuće pričvršćen na način da ne dođe do njegovog ispadanja;
 - 5) obezbijedi da bespilotni vazduhoplov tokom polijetanja ili slijetanja sigurno nadvišava sve prepreke;
 - 6) tokom leta obezbijedi sigurnu udaljenost bespilotnog vazduhoplova od ljudi, životinja, objekata, vozila, plovila, drugih vazduhoplova, puteva, željezničkih pruga, vodenih puteva ili dalekovoda, od najmanje 30 metara;
 - 7) obezbijedi da najmanja udaljenost bespilotnog vazduhoplova od skupova ljudi bude 150 metara;
 - 8) obezbijedi da se let bespilotnog vazduhoplova odvija unutar vidnog polja rukovaoca i na udaljenosti od najviše 500 m od rukovaoca;
 - 9) obezbijedi da se let bespilotnog vazduhoplova odvija izvan kontrolisanog vazdušnog prostora;
 - 10) obezbijedi da se let bespilotnog vazduhoplova odvija na visini od najviše 150 metara iznad nivoa zemlje ili nivoa mora;
 - 11) obezbijedi da se tokom leta iz ili sa bespilotnog vazduhoplova ne izbacuju predmeti.

Letenje korišćenjem sistema za prikaz pogleda iz bespilotnih vazduhoplova (FPV)

Član 12

- (1) Let koji se izvodi korišćenjem sistema za prikaz pogleda iz bespilotnih vazduhoplova (FPV) izvodi se isključivo vazduhoplovnim modelom.
- (2) U slučaju iz stava 1 ovog člana rukovalac je dužan da izvodi let u pratnji pridruženog posmatrača i da ga upozna sa svim značajnim podacima planiranog leta, a posebno sa visinom i planiranom rutom.

- (3) Pridruženi posmatrač dužan je da tokom cijelog leta održava neprekidni vizuelni kontakt sa bespilotnim vazduhoplovom i da upozorava rukovaoca na sva odstupanja od planiranog leta, moguća narušavanja minimalne udaljenosti kao i da ga obavještava o svim podacima od značaja za sigurno izvođenje leta.
- (4) Pridruženi posmatrač i rukovalac, tokom izvođenja leta, moraju da budu na međusobnoj udaljenosti koja omogućava nesmetanu glasovnu komunikaciju bez tehničkih pomagala.

Pravo izvođenja letačkih operacija po kategorijama

Član 13

- (1) Operator sistema bespilotnog vazduhoplova izvodi letačke operacije:
 - 1) kategorije A i B ako je, prije izvođenja letačkih operacija, Agenciji dostavio Izjavu iz člana 18 ovog pravilnika.
 - 2) kategorije C ako ima operativni priručnik i ako je prije izvođenja letačkih operacija Agenciji dostavio Izjavu iz člana 18 ovog pravilnika.
 - 3) kategorije D ako ima odobrenje Agencije, izdato u skladu sa odredbama ovog pravilnika.

Uslovi i način izvođenja letačkih operacija

Član 14

- (1) Rukovalac mora da upravlja sistemom bespilotnog vazduhoplova u skladu sa odredbama ovog pravilnika, propisa iz člana 10 ovog pravilnika i letačkog priručnika ili uputstva za upotrebu.
- (2) Prilikom izvođenja letačkih operacija operator sistema bespilotnog vazduhoplova je dužan da ispunjava operativne i tehničke zahtjeve iz Priloga 4 ovog pravilnika za namjeravanu kategoriju letačkih operacija.
- (3) Izuzetno od člana 11 stav 2 tač. 6 i 7 ovog pravilnika, letačke operacije sistema bespilotnih vazduhoplova mogu da se izvode i na manjim udaljenostima od propisanih ako je operator sistema bespilotnog vazduhoplova prethodno dobio odobrenje Agencije.
- (4) Izuzetno od člana 11 stav 2 tačka 8 ovog pravilnika, letačke operacije sistema bespilotnih vazduhoplova mogu da se izvode i na većim udaljenostima od propisanih i izvan vidnog polja rukovaoca ako je operator sistema bespilotnog vazduhoplova prethodno dobio odobrenje Agencije.
- (5) Izuzetno od člana 11 stav 2 tačka 9 ovog pravilnika, letačke operacije sistema bespilotnih vazduhoplova mogu da se izvode u kontrolisanom vazdušnom prostoru ako je operator sistema bespilotnog vazduhoplova prethodno dobio odobrenje za korišćenje kontrolisanog vazdušnog prostora od nadležne kontrole letenja.
- (6) Izuzetno od člana 11 stav 2 tačka 11 ovog pravilnika, letačke operacije u svrhu izbacivanja predmeta u letu mogu da se izvode ukoliko operator sistema bespilotnog vazduhoplova prethodno dobije odobrenje Agencije.

Obaveze operatora sistema bespilotnog vazduhoplova

Član 15

- (1) Operator sistema bespilotnog vazduhoplova dužan je da imenuje odgovorno lice koje je odgovorno za aktivnosti operatora.
- (2) Operator sistema bespilotnog vazduhoplova dužan je da uspostavi sistem prijavljivanja događaja od značaja za sigurnost u vazdušnom saobraćaju u skladu sa propisom kojim je uređen način obavještavanja o ovim događijama.
- (3) Operator sistema bespilotnog vazduhoplova dužan je da uspostavi sistem vođenja i čuvanja zapisa o letu koji sadrži sljedeće podatke:
 - 1) datum leta;
 - 2) vrijeme početka i završetka izvođenja letačkih operacija i trajanje leta;
 - 3) ime i prezime rukovaoca koji je obavio let;

- 4) lokaciju izvođenja letačke operacije;
 - 5) klasifikaciju područja letenja;
 - 6) operativnu masu bespilotnog vazduhoplova, i
 - 7) napomene o događajima za koje operator procijeni da su od značaja za izvođenje letačkih operacija.
- (4) Zapisi o letu moraju da se čuvaju najmanje dvije godine od dana izvedenog leta.
 - (5) Operator sistema bespilotnog vazduhoplova je dužan da izvrši procjenu potrebe sprovođenja aktivnosti upravljanja rizicima i da, ako je potrebno, te aktivnosti sprovede prije izvođenja letačkih operacija kategorije C ili D.
 - (6) Upravljanje rizicima mora da sadrži identifikaciju opasnosti, procjenu rizika i ako je potrebno, mjere za smanjenje rizika na prihvatljivi nivo.
 - (7) Za dokumentovanje sprovedenog postupka upravljanja rizicima operator može da koristi obrazac iz Priloga 3 ovog pravilnika.
 - (8) Zapisi o upravljanju rizicima moraju da se čuvaju najmanje dvije godine od dana prestanka operacija na koje se odnose.

Operativni priručnik

Član 16

- (1) Operativni priručnik mora da sadrži sljedeće:
 - 1) sadržaj;
 - 2) status izmjena i listu važećih stranica;
 - 3) dužnosti i odgovornosti osoblja uključenog u aktivnosti operatora;
 - 4) standardne operativne postupke;
 - 5) održavanje sistema bespilotnog vazduhoplova;
 - 6) postupke u slučaju nužde;
 - 7) ograničenja za izvođenje letačkih operacija;
 - 8) izvještavanje;
 - 9) upravljanje rizicima;
 - 10) osposobljenost rukovaoca, i
 - 11) vrste i rokove čuvanja zapisa.
- (2) Operator sistema bespilotnog vazduhoplova je dužan da obezbijedi kontinuiranu usklađenost operativnog priručnika sa primjenljivim propisima i odredbama letačkog priručnika ili uputstava za upotrebu.
- (3) Operator sistema bespilotnog vazduhoplova je dužan da osoblju obezbijedi pristup operativnom priručniku.
- (4) Osoblje operatora sistema bespilotnog vazduhoplova mora da bude upoznato sa djelovima operativnog priručnika koji se odnose na njihove obaveze.
- (5) Operator sistema bespilotnog vazduhoplova je dužan da izvodi aktivnosti u skladu sa odredbama operativnog priručnika.

Analiza kvarova i njihovog uticaja

Član 17

- (1) Operator sistema bespilotnog vazduhoplova je dužan da sprovede analizu kvarova bitnih komponenti/funkcija sistema bespilotnog vazduhoplova kada je to primjenljivo u skladu sa zahtjevima iz Priloga 4 ovog pravilnika.
- (2) Operator sistema bespilotnog vazduhoplova je dužan da izvrši analizu kvarova bitnih funkcija/sistema bespilotnog vazduhoplova koja pokazuje da kvar pojedinačne komponente ili funkcije ne dovodi do prestanka rada bitne funkcije/sistema bespilotnog vazduhoplova.
- (3) Operator sistema bespilotnog vazduhoplova je dužan da ispitivanjem provjeri rad sistema bespilotnog vazduhoplova u slučaju pojedinačnog kvara i uvjeri se da su bitne funkcije/sistemi udvojeni i da u slučaju kvara rezervni sistem automatski ili po komandi rukovaoca preuzima funkciju ili da postoji način

djelovanja u slučaju nužde kojim može da se nadoknadi rad sistema u kvaru (npr. ručnim upravljanjem rukovaoca).

- (4) Sprovedena analiza kvarova i njihovog uticaja kao i konfiguracija sistema bespilotnog vazduhoplova za koju je analiza sprovedena mora da se dokumentuje na obrascu iz Priloga 5 ovog pravilnika.
- (5) Izuzetno od stava 2 ovog člana, operator sistema bespilotnog vazduhoplova ne mora ispitivanjem da dokazuje rad sistema bespilotnog vazduhoplova u slučaju pojedinačnog kvara bitne funkcije/sistema ako ima dokumentaciju proizvođača koja specifikuje kvar i njegov uticaj.
- (6) Operator sistema bespilotnog vazduhoplova je dužan da za svaku promjenu na bespilotnom vazduhoplovu koja ima uticaj na rad bitnih funkcija/sistema bespilotnog vazduhoplova, izvrši analizu kvarova i njihovog uticaja kako bi uzeo u obzir uticaj predmetne promjene.
- (7) Važeća analiza kvarova sistema bespilotnog vazduhoplova čuva se najmanje šest mjeseci nakon prestanka izvođenja letačkih operacija sa tim sistemom bespilotnog vazduhoplova.

Izjava operatora sistema bespilotnog vazduhoplova

Član 18

- (1) Operator sistema bespilotnog vazduhoplova, koji namjerava da izvodi letačke operacije, daje Izjavu da je sposoban i da ima sredstva za preuzimanje odgovornosti vezanih za izvođenje letačkih operacija sistemom bespilotnih vazduhoplova, da sistemi bespilotnih vazduhoplova kojima namjerava da izvodi letačke operacije ispunjavaju primjenljive tehničke zahtjeve i da će letačke operacije da izvodi u skladu sa odredbama ovog pravilnika.
- (2) Izjava iz stava 1 ovog člana se podnosi na obrascu iz Priloga 2 ovog pravilnika.
- (3) Operator sistema bespilotnog vazduhoplova je dužan da:
 - 1) održava usklađenost sa primjenljivim zahtjevima i informacijama sadržanim u Izjavi,
 - 2) u slučaju promjena, odmah obavijesti Agenciju podnošenjem nove Izjave, i
 - 3) obavijesti Agenciju kada prestane sa izvođenjem letačkih operacija.

Odobrenja Agencije

Član 19

- (1) Operator sistema bespilotnog vazduhoplova podnosi Agenciji zahtjev za dobijanje odobrenja za izvođenja letačkih operacija sistemom bespilotnog vazduhoplova.
- (2) Zahtjev iz stava 1 ovog člana sadrži:
 - 1) ime i adresu podnosioca zahtjeva;
 - 2) opis namjeravanih letačkih operacija;
 - 3) broj i tipove sistema bespilotnih vazduhoplova koje će da koriste u izvođenju letačkih operacija u okviru traženog odobrenja;
 - 4) dokaze o ispunjavanju operativnih i tehničkih zahtjeva sistema bespilotnih vazduhoplova koji će da se koriste;
 - 5) fotografije sistema bespilotnih vazduhoplova koji će da se koriste;
 - 6) dokumentaciju o procjeni rizika namjeravanih letačkih operacija;
 - 7) operativni priručnik, i
 - 8) izjavu iz člana 18 ovog pravilnika, ako se podnosi zahtjev za dobijanje odobrenja za izvođenje letačkih operacija kategorije D.
- (3) Agencija može, prije izdavanja odobrenja, da sprovede neposredni nadzor operatora sistema bespilotnog vazduhoplova i da zatraži izvođenje demonstracionih letova.
- (4) Odobrenje za izvođenje letačkih operacija sistemom bespilotnog vazduhoplova daje se na period važenja do dvije godine.

Obavezna dokumentacija prilikom izvođenju letačkih operacija

Član 20

- (1) Prilikom izvođenja letačkih operacija kategorija A i B rukovalac je dužan da kod sebe ima sljedeću dokumentaciju:
- 1) letački priručnik ili uputstvo za upotrebu sistema bespilotnog vazduhoplova,
 - 2) ugovor o osiguranju iz člana 7 stav 1 ovog pravilnika, ako je propisano,
 - 3) dokaz o poznavanju primjenljivih vazduhoplovnih propisa,
 - 4) dokaz o zdravstvenoj sposobnosti i osposobljenosti za upravljanje tipom/modelom sistema bespilotnog vazduhoplova u skladu sa Prilogom 4 ovog pravilnika;
- (2) Prilikom izvođenja letačkih operacija kategorija C i D rukovalac je dužan da, kod sebe ima sljedeću dokumentaciju:
- 1) letački priručnik ili uputstvo za upotrebu sistema bespilotnog vazduhoplova,
 - 2) original ili ovjerenu kopiju odobrenja za izvođenje letačkih operacija, ako izvodi letačke operacije kategorije D,
 - 3) ugovor o osiguranju iz člana 7 stav 1 ovog pravilnika, ako je propisano,
 - 4) operativni priručnik,
 - 5) dokaz o osposobljenosti za upravljanje sistemom u skladu sa Prilogom 4 ovoga pravilnika,
 - 6) pilotsku dozvolu ili potvrdu o položenom teorijskom ispitu iz poznavanja vazduhoplovnih propisa koji sprovodi Agencija, i
 - 7) dokaz o zdravstvenoj sposobnosti u skladu sa Prilogom 4 ovoga pravilnika, za upravljanje sistemom bespilotnog vazduhoplova.

Stupanje na snagu

Član 21

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

Broj: 01/2-1870/3-15
Podgorica, 15.02.2016. godine

Direktor,
Dragan Đurović, s.r.

Kategorije letačkih operacija

Klasa sistema bespilotnog vazduhoplova	Klasa područja izvođenja letačkih operacija			
	I	II	III	IV
5 OM < 5 kg	A	A	B	C
10 5 ≤ OM < 10 kg	A	B	C	D
20 10 ≤ OM ≤ 20 kg	B	C	D	D

Napomena (1): OM - operativna masa bespilotnog vazduhoplova

Obrazac Izjave za izvođenje letačkih operacija sistemima bespilotnih vazduhoplova

IZJAVA/DECLARATION
u skladu sa pravilnikom o sistemima bespilotnih vazduhoplova i vazduhoplovnih modela / <i>in accordance with Ordinance for Unmanned Aerial Systems (UAS)</i>
Operator/Operator
Ime/Name :
Mjesto i adresa u kojoj operator ima sjedište ili se poslovno nastanio i mjesto i adresa sa kojeg se upravlja operacijama/ <i>Place and address in which the operator is established or residing and place and address from which the operations are directed :</i>
Ime i kontakt informacije odgovornog rukovaoca/ <i>Name and contact details of the accountable manager :</i>
Letačke operacije/Flight operations
Datum početka operacija/datum primjene promjene / <i>Starting date of operation/applicability date of the change :</i>
Kategorija letačkih operacija / <i>Flight operations category :</i>
☐ A ☐ B ☐ C ☐ D
Tip(ovi) sistema bespilotnih vazduhoplova, identifikacione oznake (ako je primjenljivo) i glavna baza/ <i>Type(s) of Unmanned Aerial Systems (UAS), registration(s) and main base:</i>
Izjave/Statements
☐ Svi letovi će biti izvođeni u skladu sa odredbama pravilnika o sistemima bespilotnih vazduhoplova i vazduhoplovnih modela i ostalih primjenljivih propisa / <i>All flights will be conducted in accordance with the requirements of Ordinance on Unmanned Aerial Systems and other applicable requirements</i> Napomena / Note: Samo za letačke operacije kategorije A i B / For Flight operations Category A and B only
☐ Operativni priručnik je u skladu sa primjenljivim zahtjevima propisanim u pravilniku o sistemima bespilotnih vazduhoplova i vazduhoplovnih modela / <i>Operators Manual is in comply with applicable requirements from Ordinance on Unmanned Aerial Systems</i> ☐ Svi letovi će biti izvođeni u skladu sa procedurama i uputstvima propisanim u operativnom priručniku/ <i>All flights will be carried out in accordance with the procedures and instructions specified in the operations manual.</i> Napomena/Note: Samo za letačke operacije kategorije C i D/For Flight Operations Category C and D
☐ Sistem bespilotnog vazduhoplova kojim se izvode letačke operacije ispunjava tehničke uslove propisane Prilogom 5 pravilnika o sistemima bespilotnih vazduhoplova i vazduhoplovnih modela / <i>UAS used in flight operations comply with technical requirements specified in Annex 6 of Ordinance on Unmanned Aerial Systems</i>
☐ Sistemom bespilotnog vazduhoplova će upravljati osoba koja ispunjava uslove propisane pravilnikom o sistemima bespilotnih vazduhoplova i vazduhoplovnih modela / <i>UAS will be operated by the person qualified in accordance Ordinance on Unmanned Aerial Systems</i>
☐ Operator će obavijestiti Agenciju za civilno vazduhoplovstvo Crne Gore o svakoj promjeni koja utiče na informacije iz ove Izjave/ <i>Operator will inform CAA about any change that affects the information disclosed in this Declaration.</i>
☐ Operator garantuje da su informacije iz ove Izjave tačne/ <i>The operator confirms that the information disclosed in this declaration is correct.</i>
Datum, ime i potpis odgovornog rukovaoca/ <i>Date, name and signature of the accountable manager</i>

Hazard log za UAS operacije

Aktivnost/Operacija/Proces							
Opasnost							
Nesigurni događaj/krajnja posljedica	Procjena rizika s postojećim mjerama sigurnosti			Mjere za smanjenje rizika	Procjena rizika nakon mjera za smanjenje rizika		
	Vjerovatnoća da se događaj desi	Ozbiljnost posljedica događaja	Procjena rizika		Vjerovatnoća da se događaj desi	Ozbiljnost posljedica događaja	Procjena rizika

Ozbiljnost posljedica događaja	Vjerovatnoća da se događaj desi				
	Izuzetno neznatna (1)	Neznatna (2)	Rijetka (3)	Povremena (4)	Učestala (5)
Neznatna (E)	1E	2E	3E	4E	5E
Mala (D)	1D	2D	3D	4D	5D
Znatna (C)	1C	2C	3C	4C	5C
Opasna (B)	1B	2B	3B	4B	5B
Katastrofalna (A)	1A	2A	3A	4A	5A

Operativni i tehnički zahtjevi za letačke operacije

Operativni zahtjevi za izvođenje letačkih operacija				
Kategorija operacija Zahtjev	A	B	C	D
Starost rukovaoca	Navršenih 16 godina		Navršenih 18 godina	
Psihofizička sposobnost	Izjava rukovaoca ili Uvjerenje o zdravstvenoj sposobnosti Klase I, II, LAPL, ili potvrda o zdravstvenoj sposobnosti pilota sportskog vazduhoplova ili Ljekarsko uvjerenje o zdravstvenoj sposobnosti za upravljanje vozilima koje se izdaje vozačima kojima upravljanje vozilom nije osnovno zanimanje, a koje nije starije od 5 godina ili važeća vozačka dozvola		Uvjerenje o zdravstvenoj sposobnosti Klase I, II, LAPL, ili potvrda o zdravstvenoj sposobnosti pilota sportskog vazduhoplova ili Ljekarsko uvjerenje o zdravstvenoj sposobnosti za upravljanje vozilima koje se izdaje vozačima kojima upravljanje vozilom nije osnovno zanimanje, a koje nije starije od 5 godina ili važeća vozačka dozvola	
Poznavanje primjenljivih vazduhoplovnih propisa	Izjava rukovaoca ili Pilotska dozvola ili dokaz o položenom teorijskom ispitu iz poznavanja vazduhoplovnih propisa		Pilotska dozvola ili dokaz o položenom teorijskom ispitu iz poznavanja vazduhoplovnih propisa	
Osposobljenost za upravljanje sistemom	Izjava rukovaoca			
Tehnički zahtjevi za izvođenje letačkih operacija				
Kategorija operacija Zahtjev	A	B	C	D
Sistem upravljanja	Kriptozaštićena radio veza između	Kriptozaštićena radio veza između upravljačke stanice i prijemnika sa automatskim	Kriptozaštićena radio veza između upravljačke stanice i prijemnika sa automatskim izborom frekvencije	Kriptozaštićena radio veza između upravljačke stanice i prijemnika sa automatskim izborom frekvencije bez

	upravljačke stanice i prijemnika sa automatskim izborom frekvencije bez smetnji	izborom frekvencije bez smetnji, vještačka stabilizacija - osim za prirodno stabilne avione i cepeline	bez smetnji, vještačka stabilizacija i navigacija sa povratkom kući (RTH)	smetnji, vještačka stabilizacija, navigacija sa povratkom kući (RTH)
Prikaz telemetrijskih parametara rukovaocu	Nije primjenljivo	Jačina radio-signala, napon napajanja	Jačina radio-signala, broj GNSS satelita, napon napajanja, udaljenost i smjer prema rukovaocu, visina, brzina, smjer, prikazivanje kvara/ prikazivanje rada rezervnog sistema	Jačina radio-signala, broj GNSS satelita, napon napajanja, udaljenost i smjer prema rukovaocu, visina, brzina, smjer, prikazivanje kvara/ prikazivanje rada rezervnog sistema
Sigurnosni sistem	Nije primjenljivo		Padobran, kinetička energija pri spuštanju mora da bude <79 J, aktivacija padobrana mora da bude nezavisna od glavnog napajanja, automatska aktivacija u slučaju gubitka napajanja	

Najmanji broj motora multikoptera	Nije primjenljivo	6 Napomena: smatra se prihvatljivim i manji broj motora pod uslovom da je multikopter opremljen padobranom. Kinetička energija pri spuštanju mora da bude <79 J, aktivacija padobrana mora da bude nezavisna od glavnog napajanja.	8	8
Bitne funkcije/sistemi koji ne smiju biti ugroženi u slučaju pojave pojedinačnog kvara - potrebna je analiza kvarova (FMEA).	Nije primjenljivo		Napajanje, prijem signala, vještačka stabilizacija i upravljanje letom	Napajanje, prijem signala, vještačka stabilizacija i upravljanje letom, GNSS, magnetometar

<p>Obavljanje analize kvarova i njihovog uticaja - FMEA (<i>eng. Failure Mode Effect Anylysis</i>), u skladu sa Prilogom 5 ovog pravilnika</p>	<p>Nije primjenljivo</p>	<p>Samovrednovanje - tabelu analize čuvati, Agenciji dostaviti izjavu, ponoviti u slučaju modifikacija</p>	<p>Masa <5kg: samovrednovanje- tabelu analize čuvati, Agenciji dostaviti izjavu, ponoviti u slučaju modifikacija, a samovrednovanje dostaviti Agenciji na prihvatanje</p>
<p>Obavljanje pregleda, opsluživanje i održavanje UAS</p>	<p>Nije primjenljivo</p>	<p>Prema listama provjere u skladu sa uputstvima proizvođača, ako nema uputstva od proizvođača mora da razvije sopstvene, o svim obavljenim radovima čuvati zapise 3 god.</p>	

Obrazac analize kvarova i njihovog uticaja

Analiza kvarova i njihovog uticaja (Failure Mode and Effect Analysis - FMEA) sistema bespilotnog vazduhoplova Za obavljanje letačkih operacija kategorije rizika C i D					
Konfiguracija sistema bespilotnog vazduhoplova					
Identifikaciona oznaka:		Kategorija letačkih operacija:			
Proizvođač i model:		Vrsta vazduhoplova:			
Operator:		Adresa operatora:			
Datum i revizija:		Operativna masa:		kg	
Komponente sistema bespilotnog vazduhoplova					
Baterija	Proizvođač: Model:	Kom: Napon baterije (S): Struja pražnjenja (C): Kapacitet:	Rezervne baterije (dodatne): Napon baterije (S): Struja pražnjenja (C): Kapacitet:	Rezervne baterije (dodatne): Napon baterije (S): Struja pražnjenja (C): Kapacitet:	
Prijemnik	Proizvođač: Model:	Kom: Br. kanala: Frekvencija:	Sistem Protokol Telemetrija	Firmware:	
Kontrolor leta	Proizvođač: Model:	Kom: GNSS: Barometar:	Magnetometar: Ultrazvuk: Opt. Senzor:	Napon/Strujni senz: OSD: Firmware:	
Motor	Proizvođač: Model: Oznaka:	Br motora: KV: Snaga: Pri S: Prop: Max struja:	Propeler:	Proizvođač: Model:	Dimenzije: Vrsta:
Kontrolor motora	Proizvođač: Model:	Opterećenje: Firmware:Ver.:	Propeler: (rezervni)	Proizvođač: Model:	Dimenzije: Vrsta:

Padobran	Proizvođač: Model: Oznaka: Vrsta:	Kom.: Maks. energija: Automatsko aktiv.: Ručno Aktiv:	Sigurnosni ventil	Proizvođač: Model:	Napomene:
----------	--	--	-------------------	-----------------------	-----------

Analiza kvarova i njihovog uticaja

br.	Funkcija/sistem	Opis kvara	Posljedica	Onemogućavanje posljedice
1	Napajanje			
2	Prijem signala			
3	Vještačka stabilizacija i upravljanje letom			
4	Pogonski sistem			
5	GNSS pozicioniranje			
6	Osjećanje magnetnog smjera (magnetometar)			

Podnosilac potvrđuje:

- da je za navedeni sistem bespilotnog vazduhoplova sprovedena analiza kvarova i njihovog uticaja (FMEA) koja pokazuju da kvar pojedinačne komponente ne dovodi do potpunog prekida rada pojedinačnog sistema,
- da je sprovedeno ispitivanje posljedica pojedinačnog kvara - ako dokumentacija od proizvođača ne sadrži objašnjenje onemogućavanja posljedica pojedinačnog kvara,

Datum:	Odgovorno lice operatora:	Potpis:
--------	---------------------------	---------